

ความสำคัญของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ในด้านการเกี่ยวข้องกับทรัพยากรสัตว์ป่าของประเทศไทย

THUNG YAI NARE SUAN WILDLIFE SANCTUARY: THE MOST IMPORTANT AREA FOR CONSERVATION OF THE WILDLIFE RESOURCE IN THAILAND

นริศ ภูมิภาคพันธ์

Naris Phumpakkapan

ศักดิ์สิทธิ์ ชัมเจริญ

Saksithi Simchareon

ABSTRACT

A vast remote area of valleys and mountain chains, covering 3,200 square kilometers at the westernmost border of Thailand, the area between Kanchanaburi and Tak provinces called Thung Yai Nare Suan Wildlife Sanctuary, is an undisturbed wildlife habitat where wild flora and fauna can still be found in abundance.

Thung Yai Nare Suan is at the cross-roads of Thai zoogeography, forming a link between the northern, central, and southern parts; therefore, many species of wildlife from every part can be found within this area. From 1982 to 1987, a survey was conducted using various techniques of field observation and was supported by data gathered from a review of available literature. The result showed that there were 707 species of vertebrate fauna including mammals, birds, reptiles, amphibians and fresh-water fishes, the total numbers of species diversity of each faunal type were 82, 415, 89, 30 and 91, respectively. Based on their present-day status, twenty-one of 707 species have been rated as endangered species and 65 were threatened species. This protected area is suitable enough to guarantee the long-term survival of these remaining critical species from their completeness extinction. Hence, this unique wilderness area, not only of Southeast Asia but also to be listed as the World Natural Heritage, should be treated as wildlife sanctuary instead of changing to other types of land use.

บทคัดย่อ

ผืนป่าใหญ่ที่ปกคลุมที่ลุ่มหุบเขาและแนวเทือกเขาสลับซับซ้อน มีอาณาเขตพื้นที่ ๓,๒๐๐ ตร.กม. ตั้งอยู่ทางชายแดนด้านตะวันตกของประเทศไทย กรอบคลุมพื้นที่ระหว่าง จ. กาญจนบุรี และ จ. ตาก ในนามของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยสภาพป่าที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งพืชพรรณและสัตว์ป่าที่สำคัญของประเทศ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรตั้งอยู่ในบริเวณซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างเขตสัตว์ภูมิศาสตร์ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ จึงเป็นแหล่งรวมของสัตว์ป่าจากหลายๆ เขตสัตว์ภูมิศาสตร์ ของประเทศไทย

๑/ ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กทม. ๑๐๙๐๓

จากการดำเนินการสำรวจชนิดพันธุ์สัตว์ป่าระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๐ การสำรวจทางภาคสนามได้ใช้วิธีการหลายรูปแบบผสมผสานกัน รวมทั้งการตรวจสอบจากเอกสารต่างๆ ผลการศึกษาพบว่าสัตว์ป่าประเภทมีกระดูกสันหลัง อาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๗๐๗ ชนิดพันธุ์ ได้แก่ สัตว์ป่าเลี้ยงลูกด้วยนม นกป่า สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำและปลา เป็นจำนวน ๘๒, ๔๑๕, ๘๙, ๓๐ และ ๙๑ ชนิดพันธุ์ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงสถานภาพปัจจุบันพบว่าสัตว์ป่า ๒๑ ชนิด ได้รับการจัดให้เป็นสัตว์ป่าใกล้จะสูญพันธุ์ และอีก ๖๕ ชนิดเป็นสัตว์ป่าที่ถูกละเลย ภัยคุกคามที่อันตรายซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีความเหมาะสมเป็นหลักประกันด้านการอนุรักษ์ของสัตว์ป่าที่อยู่ในสภาพวิกฤตใกล้จะสูญพันธุ์ ทั้งนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่งหากทุ่งใหญ่นเรศวรซึ่งเป็นแหล่งอนุรักษพันธุ์สัตว์ป่าและสภาพแวดล้อมที่มีค่าที่สุดของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกำลังจะได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่มรดกทางธรรมชาติของโลกถูกทำลายลง จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม

นำเรื่อง

ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าทรัพยากรสัตว์ป่าที่มีคุณค่าและถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มได้รับความสนใจจากรัฐบาลและประชาชนของแต่ละประเทศเพิ่มขึ้นโดยลำดับ แม้ว่าเป็นเพียงระดับพื้นฐานแต่ก็อาจกล่าวได้ว่าในช่วง ๓-๔ ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งในช่วงเวลานั้นถือว่าเป็นยุคแห่งการคุกคามต่อทรัพยากรประเภทนี้อย่างรุนแรง ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สัตว์ป่า นับตั้งแต่มีการตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๐๓ เริ่มมีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดพื้นที่ป่าหลายแห่ง เพื่อสงวนพื้นที่อันเหมาะสมไว้เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของ

สัตว์ป่าในรูปแบบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (wildlife sanctuary) ด้วยเหตุนี้ที่ดินบริเวณป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ในเขตท้องที่ อ. สังขละบุรี จ. กาญจนบุรี และ อ. อุ้มผาง จ. ตาก จึงได้รับการประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามเจตนารมณ์ดังกล่าว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ หน้า ๗ เล่มที่ ๙๑ ตอนที่ ๗๒ โดยมีเหตุผลที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาฉบับนั้นว่า

“เนื่องจากป่าทุ่งใหญ่นเรศวร มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ชุกชุม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีเสียดผาและกระทิง ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองที่หาได้ยากอาศัยอยู่อีกด้วย ฉะนั้นเพื่อให้เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย และรักษาไว้ซึ่งพันธุ์ของสัตว์ป่า

อันมีค่ายิ่งของประเทศประกอบกับในบริเวณดังกล่าวมีต้นน้ำลำธารที่ควรสงวนไว้เพื่อให้มีน้ำไหลหล่อเลี้ยงลำห้วยลำธารตลอดปี และเพื่อเป็นการช่วยบรรเทาอุทกภัยอีกทางหนึ่งด้วย สมควรกำหนดบริเวณที่ดินดังกล่าวให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๐๓ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้ขึ้น

ชื่อเสียงของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป นับตั้งแต่เหตุการณ์กรณีทุ่งใหญ่น้อย พ.ศ. ๒๕๑๖ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน หากใครก็ตามกล่าวถึงแหล่งป่าไม้และสัตว์ป่าที่ดีที่สุดในประเทศไทย นามของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่น้อย

ลักษณะพื้นที่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่น้อยครอบคลุมอาณาเขตพื้นที่ทั้งหมด ๓,๒๐๐ ตร.กม. ครอบคลุมบริเวณป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำที่สำคัญรวม ๔ สาย คือ ลุ่มน้ำแควใหญ่ แควน้อย แม่กะสะ และแม่น้ำสุริยา หรือเหืองธารอวตามภาษาพม่า ซึ่งลำน้ำสองสายหลังไหลเข้าสู่เขตประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นป่าและชนเขาสลับซับซ้อน ตั้ง

แนวธรรมชาติได้รับการกล่าวถึงในลำดับแรกเสมอ แต่โดยความผันผวนจากแรงกดดันทางการเมืองกรณีเขื่อนน้ำโจน เมื่อทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีโครงการจะจัดสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแควใหญ่ตอนบน และได้นำโครงการนี้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ แต่ได้รับการคัดค้านจากประชาชนหลายฝ่ายคัดค้านไม่เห็นด้วยในหลักการหลายประเด็น การตอบโต้ระหว่างกรมไฟฟ้าฯ กับกลุ่มนักอนุรักษ์กลายเป็นปัญหาอยู่จนกระทั่งถึงวันนี้ นับเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลอย่างยิ่งเกี่ยวกับอนาคตและความอยู่รอดของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ดีที่สุดในประเทศไทยและของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลอยู่ในช่วงระหว่าง ๒๐๐-๑,๘๑๑ ม. จากความแตกต่างของระดับความสูงในช่วงกว้าง ประกอบกับเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่จึงบรรลุความแตกต่างของสังคมพืชไว้รวมหลายรูปแบบ ซึ่งมีความสำคัญต่อสัตว์ป่าแตกต่างกันไป

สังคมของพืชที่ขึ้นปกคลุมพื้นที่ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ป่าประเภทไม่ผลัดใบและป่าประเภทผลัดใบ

ป่าประเภทไม่ผลัดใบส่วนใหญ่ได้แก่ป่าดงดิบแล้ง (Dry evergreen forest) พบกระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะบริเวณด้านตะวันออกและทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตามหุบร่องห้วย และริมธารน้ำบางสายมีแนวป่าดงดิบชื้น (Moist evergreen) ซึ่งมีลักษณะเป็นแนวแคบๆ ขึ้นปกคลุมเท่านั้น และตามแนวสันเขาหรือยอดเขาในระดับสูงตั้งแต่ ๑,๐๐๐ ม. ขึ้นไปจะพบสังคมของป่าดิบเขา (Hill evergreen) ในบริเวณป่าประเภทไม่ผลัดใบเหล่านี้ถือว่ามีความสำคัญเป็นดินที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งอาหารของสัตว์จำพวกลิง นกป่าหลายประเภท รวมทั้งสัตว์ที่อยู่บนต้นไม้ (arboreal animals) อีกหลายชนิด นอกจากนี้ตามบริเวณพื้นล่างยังเป็นที่หลบพักและหลบภัยธรรมชาติของสัตว์ใหญ่ เช่น ช้างป่า และกระทิง

ส่วนป่าประเภทผลัดใบ สังคมพืชประเภทนี้ประกอบด้วย ป่าเบญจพรรณ (Mixed deciduous) พบกระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะบริเวณตอนกลางของพื้นที่ และยังพบตามแนวลำน้ำแควใหญ่ บางตอนของป่ามีไม้ไผ่ชนิดต่าง ๆ แยกขึ้นอยู่เป็นกลุ่มตามชนิดของไม้ เช่น ไม้หนาม (*Bambusa arundinacea*) ไม้ขางนวล (*Dendrocalamus membranaceus*) และไม้รวก (*Thyrsostachys siamensis*) ใบ

และหน่อของไม้เหล่านี้เป็นอาหารที่สำคัญของสัตว์กินพืชเกือบทุกชนิด ตั้งแต่สัตว์กินขนาดเล็กจนถึงช้างป่า ตามบริเวณเนินโลกและสันเขาในระดับต่ำมีป่าเต็งรัง (Dry deciduous dipterocarp) ขึ้นปกคลุม นอกจากนั้นยังมีแหล่งทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ ปรากฏกระจายอยู่ตามเนินที่ราบสูงบริเวณใจกลางของพื้นที่ ภายในตัวทุ่งและบริเวณช่องว่างระหว่างเรือนยอดไม้ของป่าเต็งรังเป็นแหล่งหญ้าและพืชอาหารของสัตว์กินพืชอีกเช่นกัน สัตว์ป่าสามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้ตั้งแต่ช่วงที่ถูกไฟป่าไหม้ลามผ่านพ้นไปแล้ว หญ้าและพันธุ์ไม้พื้นล่างที่เริ่มฟื้นตัวแตกยอดและผลิบานใหม่จึงเป็นระยะที่สัตว์ป่าสามารถใช้ประโยชน์ได้เรื่อยไปจนกระทั่งถึงช่วงกลางฤดูฝน รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพพื้นที่จาก จิระ (๒๕๒๕), นริศ และอุทิศ (๒๕๒๗)

ความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้ง

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่น้อยตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของประเทศ หากกล่าวตามการจัดแบ่งเขตการแพร่กระจายของสัตว์ป่าในประเทศไทยก็จะอยู่ในบริเวณเขตสัตว์ภูมิศาสตร์ภาคตะวันตก ชนิดของสัตว์ป่าโดยทั่วไปเหมือนกับของประเทศพม่า แต่พื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้มี

ข้อได้เปรียบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งอื่นๆ ของประเทศ เนื่องจากตั้งอยู่ในบริเวณช่วงรอยต่อของแนวเทือกเขาดินแดนห้วยตองล่างกับเทือกเขาตะนาวศรีตอนบน จึงเป็นบริเวณศูนย์กลางเชื่อมต่อระหว่างเขตสัตว์ภูมิศาสตร์ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ดังนั้นภายในพื้นที่จึงเป็นแหล่งที่รวมชนิดของสัตว์ป่าจากหลายๆ เขตสัตว์ภูมิศาสตร์มีพบปรากฏอยู่ในบริเวณเดียวกันซึ่งเราจะไม่พบสภาพเช่นนี้ในป่าท้องที่แห่งอื่น ๆ ของประเทศไทย ตัวอย่างชนิดของสัตว์ป่าจากแต่ละเขต เช่น

สัตว์ป่าจากเขตสัตว์ภูมิศาสตร์ภาคเหนือที่พบ ได้แก่ ลิงโง้ง (Macaca assamensis) ค่างแว่นถิ่นเหนือ (Presbytis phayrei) นกหางรูดำ (Heterophasia annexens) นกเขนน้ำหลังดำ (Enicurus ruficapillus) นกกระตั้นขาวดำใหญ่ (Ceryle lugubris) นกเงือกคอแดง (Aceros nipalensis) นกแก้วแล้วเบียดบง (Pitta oatesi) และนกเขาเปล้าทางเขมรภาคเหนือ (Treron apicauda) เป็นต้น

สัตว์ป่าจากเขตสัตว์ภูมิศาสตร์ภาคใต้ที่สามารถพบเห็นได้ เช่น สมเสร็จ (Tapirus indicus) ค่างดำ (Presbytis melalophos) ค่างหงอก (P. cristata) นกลุมพูขาว (Ducula bicolor) นกลุมพูแดง (Columba bun-

icea) นกกระตั้นน้อยแถบออกดำ (Alcedo erupzonia) นกเขนน้ำหลังแดง (Enicurus ruficapillus) และเห่าช้าง (Varanus rudicollis) ฯลฯ

นอกจากนี้ยังพบเนื้อทราย (Cervus porcinus) ซึ่งในอดีตช่วงก่อน ๑๐๐ ปี ที่ผ่านมามีเคยเป็นสัตว์ป่าที่เด่นของพื้นที่ทุ่งราบภาคกลาง

ความเหมาะสมของพื้นที่ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อนุรักษ์ข้างเคียง

บริเวณรอบข้างของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเรียงรายล้อมรอบด้วยพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่คุ้มครอง ดังนี้

ทิศเหนือ ของพื้นที่เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอัมผาง ท้องที่ จ. ตาก ตามแนวที่ราบริมลำน้ำแม่จันและแม่กลอง พบอยู่หลายจุดที่เป็นหมู่บ้านและพื้นที่เกษตรกรรมของชาวกะเหรี่ยง และชาวเขาเผ่าม้ง สภาพป่าบางส่วนยังมีความเหมาะสมต่อสัตว์ป่าบางประเภทอยู่บ้าง แม้ว่าจะมีปัญหาเรื่องราษฎรในพื้นที่

ทิศตะวันออก บรรจบกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จ. อุทัยธานี สภาพพื้นที่ตั้งอยู่ในบริเวณหุบห้วย ซึ่งเป็นเขตอัปฝน (Rain shadow) สังกมพืชที่เด่นส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณ ขาด

แคลนแหล่งน้ำในช่วงฤดูแล้ง ภายในพื้นที่จึงเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสมต่อชนิดสัตว์ป่าที่ชอบสภาพพื้นที่อยู่รูปแบบที่ค่อนข้างโปร่งและร้อนแล้ง เช่น อีเก้งธรรมดา (Muntiacus muntjak) วัวแดง (Bos javanicus) กระต่ายป่า (Lepus pequensis) นกหัวขวานชนิดต่าง ๆ และแย้ (Leiolepis belliana) เป็นต้น

ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ติดกับป่าสงวนแห่งชาติน้ำโจน ปัจจุบันเป็นพื้นที่ประทานบัตรทางด้านการทำไม้

ทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีอาณาเขตติดกับเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงเกริงกะเวีย-หนองน้ำซับ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าประเภทไม่ผลัดใบ พื้นที่บางส่วนได้รับความกระทบกระเทือนถูกบุกรุกจากราษฎรที่อพยพมาจากพื้นที่ถูกน้ำท่วมของเขื่อนเขาแหลม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับพื้นที่ป่าสงวนมิตาวัน (Mitawun Reserved Forest) และป่าสงวนแอาพลอน (Aplon Reserved Forest) ของประเทศพม่า มีสภาพส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบแล้ง และป่าดงดิบชื้นซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับสัตว์ป่าเพียงบางกลุ่ม เช่น สัตว์จำพวกลิงและนกป่าบางชนิด

การที่พื้นที่ของเขตพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรตั้งอยู่ตรงกลาง และล้อมล้อม

ด้วยพื้นที่อนุรักษ์โดยรอบประกอบกับเป็นพื้นที่ที่มีขนาดกว้างใหญ่มาก และบรรจุความแตกต่างของสังคมพืชหลายรูปแบบ หรือหลายสภาพของดินที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า จึงสามารถรองรับชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่าได้เป็นจำนวนมากชนิดมากกว่าพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งมีขนาดเล็กและมีการกระจายของสภาพพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์รูปแบบต่างๆ น้อยกว่า

ความหลากหลายชนิดของสัตว์ป่า Species Diversity

สัตว์ป่าสามารถท่องเที่ยวหากิน หรือเดินทางเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างผืนป่า ที่ต่อเนื่องได้อย่างเป็นอิสระ จากการสำรวจและศึกษาทางด้านนิเวศวิทยาป่าไม้และสัตว์ป่าภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง พบว่าในบริเวณผืนป่าใหญ่ที่ต่อเนื่องแห่งนี้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าประเภทมีกระดูกสันหลัง (Vertebrate) พบไม่น้อยกว่า ๗๐๗ ชนิดดังแสดงไว้ในตารางที่ ๑ แยกเป็นสัตว์ป่าเลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน ๘๒ ชนิด จาก ๖๔ สกุล ใน ๒๕ วงศ์ นกป่าพบรวม ๔๑๕ ชนิด จาก ๒๑๔ สกุล ใน ๕๓ วงศ์ สัตว์เลื้อยคลาน ๘๔ ชนิด จาก ๕๔ สกุล ใน ๑๕ วงศ์ สัตว์น้ำครึ่งบกครึ่งบก ๓๐ ชนิด จาก ๑๔ สกุล ใน ๖ วงศ์ ชนิดปลาน้ำจืด

ตารางที่ 1. แสดงจำนวนวงศ์ สกุล ชนิดพันธุ์ และสถานภาพปัจจุบันของสัตว์ป่าแต่ละประเภทที่พบในพื้นที่

ประเภทของสัตว์	วงศ์	สกุล	ชนิดพันธุ์	สถานภาพปัจจุบัน		
	Family	Genera	Species	E	T	U
สัตว์เลื้อยคลาน	29	64	82	16	22	44
สัตว์จำพวกนก	53	219	415	3	27	385
สัตว์เลื้อยคลาน	15	55	89	—	12	77
สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ	6	14	30	—	2	28
ปลา	24	62	91	2	2	87
รวม	127	414	707	21	65	621

หมายเหตุ สถานภาพปัจจุบัน (Present-day Status)

- E = Endangered species หรือสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์
 T = Threatened species หรือสัตว์ที่ถูกรุกราน
 U = Unknown หรือสัตว์ที่ยังไม่ทราบสถานภาพ รวมทั้งสัตว์ที่ยังมีประชากรอยู่มาก

รวม ๔๑ ชนิด จาก ๖๒ สกุล ใน ๒๔ วงศ์ (สี่ และคณะ, ๒๕๓๐)

สถานภาพปัจจุบันของสัตว์ป่า (Present-day Status)

จากการพิจารณาสถานภาพปัจจุบันของสัตว์ป่าที่พบในพื้นที่ โดยการตรวจสอบจากรายงานของ บุญส่ง (๒๕๒๑), Bain and Humphrey (1982), CITES (1979),

IUCN (1974, 1977, 1979 a, b) พบว่ามีสัตว์ป่าหลายชนิดของประเทศไทยที่ได้รับการจัดให้อยู่ในบัญชีของสัตว์ที่กำลังตกอยู่ในสภาวะการรบกวนอันตราย โดยสรุปแล้วสามารถจัดแบ่งได้เป็น ๒ ระดับคือ สัตว์ที่กำลังใกล้จะสูญพันธุ์ (Endangered species) และสัตว์ที่ถูกรุกราน (Threatened species) สัตว์ป่าที่กำลังใกล้จะสูญพันธุ์ที่พบในพื้นที่มีอยู่เป็นจำนวน ๒๑ ชนิด เป็นสัตว์

เลื้อยคลานจำพวก นก ๑๖ ชนิด ประกอบด้วยแรด (*Rhinoceros sondaicus*) กระซู่ (*Dicerorhinus sumatrensis*) สมเสร็จ (*Tapirus indicus*) กระทิง (*Bos gaurus*) วัวแดง (*B. javanicus*) ควายป่า (*Bubalus bubalis*) เลียงผา (*Capricornis sumatraensis*) เก้งหม้อ (*Muntiacus feae*) ช้างป่า (*Elephas maximus*) ลิงโง้งยะ (*Macaca assamensis*) ชะนีมือขาว (*Hylobates lar*) หมาใน (*Cuon alpinus*) แมวลายหินอ่อน (*Felis marmorata*) เสือลายเมฆ (*Neofelis nebulosa*) เสือดำพาดกลอน (*Panthera tigris*) เสือดาวหรือเสือดำ (*P. pardus*) นกที่กำลังจะสูญพันธุ์มี ๓ ชนิด คือ นกยูง (*Pavo muticus*) นกเงือกคอแดง (*Aceros nipalensis*) และเป็ดดำ (*Cairina scutulata*) ปลาที่ใกล้จะสูญพันธุ์รวม ๒ ชนิด ประกอบด้วย ปลากระโทงแทงหรือปลาบวม (*Catlocarpio siamensis*) และปลาสะตือ (*Notopterus borneensis*)

หากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดังกล่าวนี้ยังอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมจากการคุกคามต่อสัตว์เหล่านี้และสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยตามภาวะแห่งความต้องการพื้นฐานไม่ถูกทำลายและเปลี่ยนแปลง ประชากรของสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ทั้ง ๒๑ ชนิด ที่ยังมีหลงเหลืออยู่ภายในพื้นที่ป่าทางด้านตะวันตกแห่งหนึ่งจะ

พันธุ์ และทวีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นจนรอดพ้นภาวะวิกฤตการณ์แห่งการสูญพันธุ์หมดไปจากโลก จากประสบการณ์ในอดีตเกี่ยวกับการสูญพันธุ์ของเนื้อสัตว์ (*Cervus schomburgki*) ควรเป็นสิ่งที่ช่วยเตือนใจ การมองข้ามปัญหาของการทำลายสภาพถิ่นที่อยู่อาศัย โดยเปิดทุ่งราบภาคกลางในเวลานั้นเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทางด้านการเกษตรจนหมดสิ้น ในที่สุดกวางชนิดพันธุ์ที่ได้รับ การยอมรับกันว่ามีทรวดทรงงามที่สุดในโลก และพบเฉพาะในประเทศไทยเพียงแห่งเดียวเท่านั้นต้องสูญสิ้นไปโดยสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียใจอย่างสุดซึ้ง และไม่ควรให้เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นซ้ำรอยกับสัตว์ทั้ง ๒๑ ชนิดข้างต้น

ภายในพื้นที่ซึ่งพบสัตว์ป่าซึ่งมีสถานภาพเป็นสัตว์ป่าที่ถูกรุกราน (Threatened species) รวม ๖๕ ชนิด สัตว์ป่าในกลุ่มนี้แม้ว่าจะยังไม่อยู่ในขั้นวิกฤต แต่ก็ยังถูกคุกคามด้วยการล่าและทำลายสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยตามความต้องการพื้นฐาน คงไม่ต้องสงสัยเลยว่าอีกไม่นานก็จะกลายเป็นสัตว์ป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ได้

ชนิดของสัตว์ที่ถูกรุกรานประกอบด้วย สัตว์เลื้อยคลานจำพวก ๒๒ ชนิด เช่น ลิงวอก (*Macaca mulatta*) นกใหญ่ขนเรียบ (*Ludra perspicillata*) เสือไฟ (*Felis temmincki*)

เนื้อทราย (*Cervus porcinus*) นกจำนวน ๒๗ ชนิด ไก่แก่ ไก่ฟ้าหลังเทา (*Lophula leucomelana*) พญาแร้ง (*Torgos calvus*) นกกางเขนหรือนกเงือกใหญ่ (*Buceros bicornis*) สัตว์เลื้อยคลาน ๑๒ ชนิด ตัวอย่างเช่น เต่าหก (*Testudo emys*) งูสิงลาย (*Ptyas mucosus*) สัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบกจำนวน ๒ ชนิด เช่น กบทูต (*Rana blythii*) ปลาน้ำจืดรวม ๒ ชนิด เช่น ปลายี่สก (*Probarbus jullieni*) (สืบ และคณะ, ๒๕๓๐)

ความสำคัญของผืนป่าตะวันตกของประเทศ

ความสำคัญของผืนป่าตะวันตกแห่งนี้ นับว่ามีความสำคัญยิ่งและเกี่ยวข้องกับทรัพยากรสัตว์ป่าของประเทศไทย ในพื้นที่สามารถกล่าวแยก สรุปได้ ๔ ประการ ดังนี้

๑. ปัจจุบันเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นแหล่งสัตว์ป่า และแหล่งป่าไม้ที่สำคัญและมีชื่อเสียงมากที่สุดของประเทศไทย ความหลากหลายชนิดและความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่ามีปรากฏอยู่มากทั้งชนิด และจำนวนจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ในขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนการดำเนินการเพื่อประกาศให้เป็น "World Natural Heritage" หรือพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมชาติของโลก โดยความร่วมมือระหว่างกรมป่าไม้กับองค์การ UNESCO

แห่งสหประชาชาติ สิ่งนี้นับเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยที่ประเทศเรามีแหล่งทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่มีความสำคัญ และมีคุณค่ายิ่งแห่งหนึ่งของโลก

๒. เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและอนุรักษพันธุ์ สัตว์ป่าที่ตกอยู่ในสถานะเป็นสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์ (Endangered species) ที่พบในพื้นที่เป็นจำนวน ๒๑ ชนิด และยังมีสัตว์ที่ถูกคุกคาม (Threatened species) อีก ๖๕ ชนิด ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้จึงมีความเหมาะสมที่สุดสำหรับการใช้เป็นแหล่งที่ฟื้นฟู และเพิ่มพูนจำนวนประชากรของสัตว์ป่าดังกล่าว โดยไม่จำเป็นต้องจัดตั้งโครงการเพาะเลี้ยง และขยายพันธุ์สัตว์ป่าในกรงเลี้ยง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงงบประมาณ และเสี่ยงต่อความล้มเหลว

๓. จากหลักฐานข้อมูลที่ได้ทำการสำรวจอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕, ๒๕๒๖, และปี ๒๕๒๘ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า บริเวณป่าตลอดแนวลำน้ำแควใหญ่ถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เพราะเป็นบริเวณที่มีสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นตลอดแนวหุบริมน้ำ เนื่องจากในบริเวณที่ลุ่มป่าต่ำ (Lowland forest) เป็นบริเวณที่ถูกผสมปนด้วยแหล่งพืช

อาหาร ลูกไม้ นานาชนิด รวมทั้งแหล่งน้ำถาวรจากตัวลำน้ำแควใหญ่

๔. บริเวณป่าทั้งสองฝั่งปากของลำน้ำแควใหญ่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและหากินของสัตว์ป่าขนาดใหญ่ เช่น ช้างป่า กระทิง กระทู และสมเสร็จ เป็นต้น สัตว์ป่าเหล่านี้จะต้องเที่ยวหากินเดินทางข้ามไปมาระหว่างป่าทั้งสองฝาก โดยใช้เส้นทางผ่านข้ามข้ามแม่น้ำ ซึ่งพบอยู่รวม ๘ แห่ง ซึ่งเป็นเส้นทางขนาดใหญ่เฉพาะเจาะจง หลีกเลียงจากแนวหน้าผาชัน และบริเวณแก่งที่มีกระแสน้ำไหลเชี่ยว จากการตรวจสอบในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๘ และ ๒๕๒๙ โดยเริ่มตั้งแต่บริเวณปากน้ำแม่จันเรื่อยลงมาตามลำน้ำแควใหญ่ ผ่านสัตว์ป่าข้ามแม่น้ำซึ่งใช้ชื่อเรียกตามสถานที่พบประกอบไปด้วย ผ่านช่วงเป๊ะ ผ่านทียาสูป ผ่านทิวทอง ผ่านเปรี๊ยะ ผ่านกองช่อง ผ่านปากห้วยพร้าว ผ่านปากห้วยตงวี และผ่านปากห้วยซ่งไ้ แต่บริเวณผ่านปากห้วยซ่งไ้ก็กลายสภาพเป็นค่านร้าง อาจเป็นเพราะเคยได้รับความกระทบกระเทือนจากการตั้งแคมป์สำรวจชุดเจาะทางค่านธรณีวิทยาของเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตตามโครงการเขื่อนน้ำโจนในบริเวณดังกล่าว

ในช่วงฤดูแล้งพวกสัตว์ป่าส่วนใหญ่อาศัยและท่องเที่ยวหากินอยู่ทางฝั่งตะวันตก

ของแม่น้ำแควใหญ่ พื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยสภาพดินที่อาศัยซึ่งเป็นสังคมของป่าประเภทไม่ผลัดใบ และมีแหล่งน้ำและพืชอาหารสมบูรณ์ แต่สำหรับช่วงฤดูฝนความเหมาะสมของพื้นที่เริ่มเปลี่ยนแปลงเนื่องจากมีฝนตกชุกสภาพพื้นที่โดยทั่วไปค่อนข้างชื้นและ ในบางครั้งมีแมลงรบกวน สัตว์ป่าขนาดใหญ่หลายชนิดจึงข้ามไปหากินอยู่ทางด้านตะวันออกของลำน้ำแควใหญ่ ซึ่งได้แก่บริเวณพื้นที่ป่าเบญจพรรณแถบลุ่มห้วยเปรี๊ยะ (ห้วยทิลากือ) และห้วยพร้าวของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรทางฝั่งตะวันออก และเลยไปถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งซึ่งเป็นบริเวณเขตอับฝน (Rain Shadow) นอกจากนี้ยังพบว่าในบริเวณป่าเบญจพรรณทางด้านตะวันออกของแม่น้ำแควใหญ่เป็นแหล่งไม้ไผ่บริเวณกว้าง ทั้งใบและหน่อไผ่เป็นอาหารหลักของสัตว์ใหญ่เกือบทุกชนิดในช่วงฤดูฝน ไชลองช้างป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรจากบริเวณเขาใหญ่ เขาคูแฉ่ง และจากบริเวณป่าต้นน้ำแม่กะสะ เริ่มทยอยกันข้ามแม่น้ำแควใหญ่ไปหลบฝนและหากินอยู่ทางฝั่งตะวันออก ตั้งแต่ช่วงปลายเดือนมิถุนายน และกรกฎาคม ครั้นถึงช่วงฤดูแล้งตั้งแต่เดือนธันวาคมจึงเริ่มเดินทางกลับคืนสู่ฝั่งตะวันตก

๕. บริเวณพื้นที่ป่าอันอุดมสมบูรณ์ของป่าทางด้านตะวันตกของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งนั้นมีช้างอาศัยอยู่เกินกว่า ๓๐๐ ตัว ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งของช้างป่าที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ทั้งนี้ไม่นับรวมถึงช้างป่าอีกจำนวนหนึ่งที่อพยพจากประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทยเข้ามาเพิ่ม (Dobias, 1987) เนื่องจากช้างเป็นสัตว์ป่าที่มีขนาดใหญ่ต้องใช้พื้นที่อยู่อาศัยและหากินเป็นบริเวณกว้างครอบคลุมพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าอื่นๆ เกือบทุกชนิด การรักษาสัตว์ป่าขนาดใหญ่เพื่อให้ของช้างดำรงชีพอยู่ได้จะเป็นหลักที่ประกันได้ว่า เราสามารถอนุรักษ์สัตว์ป่าอื่นๆ ให้คงอยู่ได้เช่นกัน

๖. จากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เนื่องจากเป็นป่าผืนใหญ่ที่สุดของประเทศไทย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรจึงเป็นแหล่งที่รวบรวมสายพันธุ์ และยีนส์ (Genes Pool) ของพันธุ์พืชและสัตว์ป่าที่มีคุณลักษณะที่ไว้อย่างมากมาย ในอนาคตสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาด้านพันธุกรรม ตลอดจนถึงการปรับปรุงพันธุ์สัตว์เลี้ยงได้ดียิ่ง

๗. การใช้ประโยชน์จากพื้นที่และสัตว์ป่าในงานด้านวิชาการแขนงต่าง ๆ เช่น

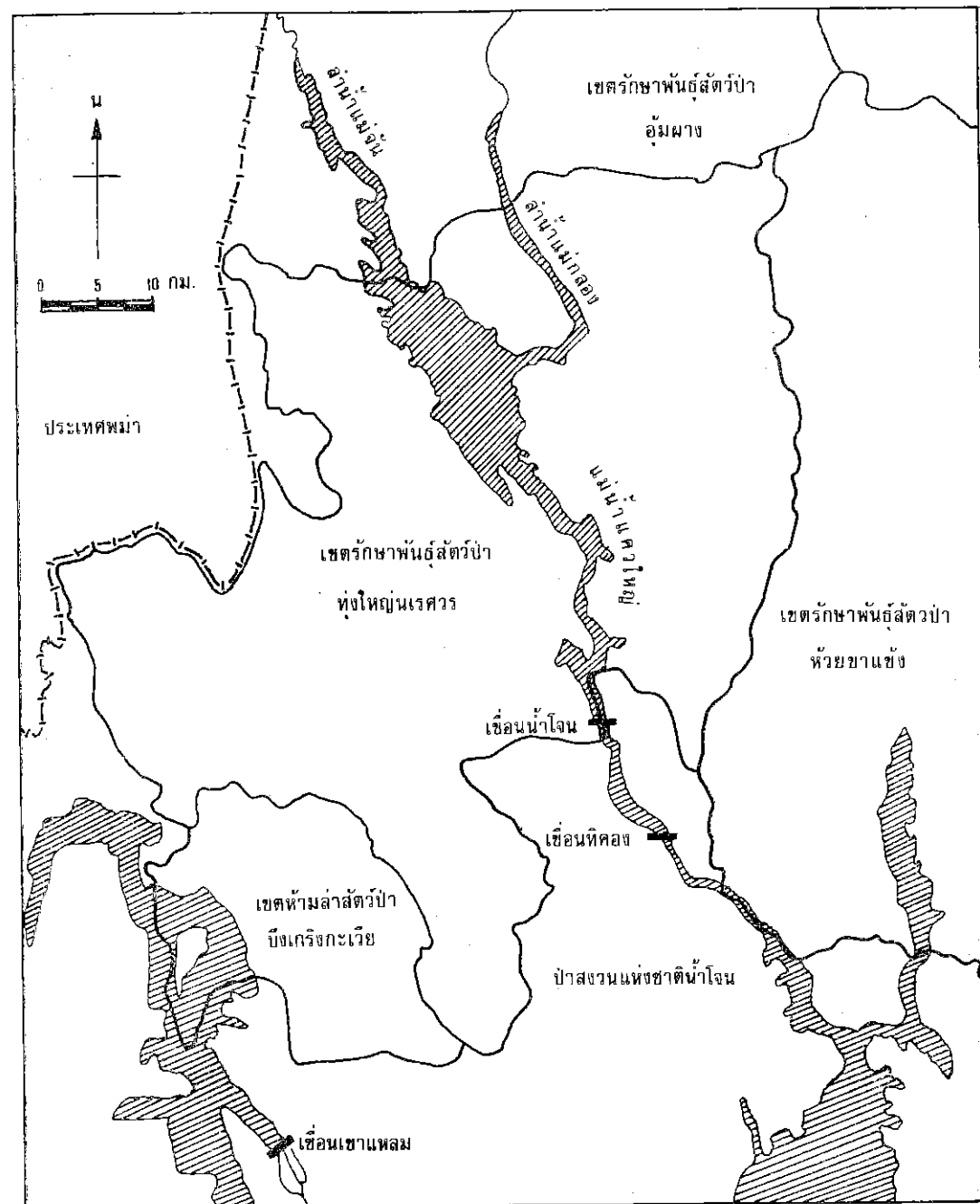
การศึกษาทางด้านชีววิทยา ด้านนิเวศวิทยา และพฤติกรรมของสัตว์ป่า รวมถึงการอนุรักษ์และการจัดการสัตว์ป่าเพื่อนำทรัพยากรประเภทนี้ในส่วนที่เกินออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ได้แก่ การนำมาเลี้ยงเพื่อหวังผลตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจรูปแบบต่างๆ การนำมาใช้สำหรับการทดลองทางวิทยาศาสตร์และอื่นๆ ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์ป่าของบ้านเราเพิ่งเริ่มต้นเท่านั้น และยังไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาในเรื่องของการขาดแคลนแหล่งที่ศึกษาเพราะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งอื่นๆ ของประเทศมิได้เป็นแหล่งของสัตว์ป่าที่แท้จริงและบางแห่งทรัพยากรประเภทนี้ถูกคุกคามและทำลายอย่างหนักก่อนที่จะมีพื้นที่นั้นๆ จะได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์

๘. การใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่า ป่าไม้ และความงามของธรรมชาติของพื้นที่ทางด้านการนันทนาการ ตามสภาวะความวุ่นวายของชีวิตประจำวัน ด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนตามเมืองใหญ่ๆ เป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้เลยที่บุคคลทั่วไปเริ่มต้องการการพักผ่อน และมองหาธรรมชาติ การนันทนาการที่ผสมผสานแทรกด้วยการทัศนศึกษาเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่

อาศัยอยู่ในสภาพธรรมชาติที่แท้จริงกำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศ การนันทนาการรูปแบบนี้สามารถทำให้การหมุนเวียนของเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นดีขึ้น สามารถนำรายได้เข้าประเทศและยังมีผลดีต่อกิจการอื่นๆ ข้างเคียงโดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าสภาพพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรประกอบด้วยทัศนียภาพของป่าเขา ไตรภพหินผาล้ำห้วย ธารน้ำ ถ้ำหินปูน และยังมีสัตว์ท้องถิ่นที่งดงามอยู่หลายแห่ง เช่น ช้างป่าใหญ่ หูช้างขาว หูพระฤๅษี หูแม่กะสะ หูกระตัง และหูกมอทอง เป็นต้น ตัวท่องเที่ยวที่ตามธรรมชาติเหล่านี้ตั้งอยู่บนเนินที่สูงมีลักษณะค่อนข้างโล่ง ผู้ยืนอยู่บนนั้นสามารถมองเห็นฝูงสัตว์ป่า พวกกระตังหรือโขลงช้างป่าได้ง่าย มีสภาพที่คล้ายคลึงเช่นเดียวกับ Safari ของแอฟริกาและแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเหล่านี้มีความงามเป็นเอกภาพเฉพาะตัว ก่อปรกัสมิ่วทิวทัศน์รอบข้างที่สวยงามแปลกตาแตกต่างกันออกไป

๙. แรงกดดันทางด้านการเมืองจากการดำเนินการเกี่ยวกับโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำแกวใหญ่ตอนบน หรือชื่อเดิมโครงการเขื่อนน้ำโจน ในพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร มีผลกระทบโดยตรงต่อแหล่งป่าไม้และแหล่งสัตว์ป่าที่

ที่สุดของประเทศไทยโดยตรงและรุนแรงหากมีการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำในระดับความสูง ๓๗๐ ม. จะทำให้บริเวณพื้นที่ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอัมผาง ถูกน้ำท่วมถึง ๑๔๖.๕๑ ตร.กม. โดยท่วมขึ้นไปตามแม่น้ำแกวใหญ่และลำน้ำแม่จันเป็นระยะทาง ๖๕ กม. และท่วมแยกขึ้นไปตามลำน้ำแม่กลองสาขาของแม่น้ำแกวใหญ่อีกเป็นระยะ ๒๗ กม. ทำให้พื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ดีที่สุดของประเทศถูกแบ่งแยกขาดออกจากกันเป็น ๓ ส่วน ทางด้านสัตว์ป่าแม่น้ำแกวใหญ่รวม ๘ แห่ง และบริเวณลำน้ำแม่กลองอีก ๒ แห่ง จะถูกทำลายหมดสิ้น นับเป็นอุปสรรคโดยตรงต่อการอพยพย้ายถิ่นของสัตว์ป่าตามรอบฤดูกาล สัตว์ป่าในพื้นที่จะขาดความสมบูรณ์ทั้งในเรื่องการดำรงชีพ เพราะต้องการพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งอาหารหมุนเวียนจากหลายจุดของพื้นที่ตลอดรอบปี ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อภาวะการเจริญพันธุ์และชีววิทยาการสืบพันธุ์ของสัตว์ป่าจะเสียไป นอกจากนี้ยังเป็นการทำลายต่อสัตว์ป่าหลายชนิดทั้งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก สัตว์เลื้อยคลาน และนกที่อาศัยอยู่แต่เฉพาะในบริเวณที่ลุ่มป่าต่ำริมแม่น้ำจะถูกทำลายหมดไปโดยสิ้นเชิง

ภาพแสดงบริเวณต้นน้ำของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และพื้นที่อนุรักษ์ข้างเคียงกับบริเวณ
ที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการเขื่อนน้ำโจน-เขื่อนหิคลอง

ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรสัตว์น้ำ อันได้แก่สัตว์เลื้อยคลานบางชนิด และปลาน้ำจืดชนิดที่สำคัญและมีคุณค่าของประเทศ เช่น ปลาอีสง (*Probarbus jullieni*) ปลากระโทง (*Catlocarpio siamensis*) และปลาชนิดอื่นอีกหลายชนิดจากวงศ์ Cyprinidae ปลาเหล่านี้มีความต้องการแหล่งที่ผสมพันธุ์ วางไข่และอนุบาลลูกปลาขนาดเล็กในบริเวณลำน้ำแม่จันและลำน้ำแม่กลองสาขาของแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งจะได้รับความกระทบกระเทือนถูกขอบเขตของอ่างเก็บน้ำท่วมคลุมขึ้นไปจนถึงบริเวณปลายน้ำ

ในแม่น้ำแควใหญ่ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของกริวลายหรือตะพาบมันลาย (*Chitra chitra*) ซึ่งถือว่าเป็นตะพาบน้ำที่มี

ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก และก่อนช้างหายากในประเทศไทยจะพบแต่เฉพาะที่บริเวณแม่น้ำแควน้อย แควใหญ่ และแม่น้ำแม่กลองเท่านั้น ปกติอาศัยอยู่ในน้ำตลอดชีวิต ยกเว้นในช่วงวางไข่จึงขึ้นมาวางไข่ตามหาดทรายริมน้ำ (วิโรจน์, ๒๕๒๙) สิ่งที่ทำให้ความหวังต่อการรักษาสายการสืบพันธุ์ของตะพาบชนิดนี้ก็อยู่ย่นหาดทรายที่ยังพอมิเหลืออยู่เพียงส่วนน้อยตามริมแม่น้ำแควใหญ่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นรายละเอียดพื้นฐานเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ในขณะที่ยังมีเรื่องราวที่อาจจะเกี่ยวข้องอันเป็นผลกระทบต่อการทรัพยากรสัตว์ป่าในบริเวณลุ่มแม่น้ำแควใหญ่ตอนบนอีกหลายกรณีที่ยังมิได้หยิบยกขึ้นมากล่าว

บทสรุป

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่สำคัญในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่ทรงคุณค่าของประเทศไทย เนื่องจากเป็นบริเวณป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำแควใหญ่และแควน้อย อันเป็นสายเลือดหลักของแม่น้ำแม่กลองที่หล่อเลี้ยงพลเมืองทางซีก

ตะวันตก กอปรกับตั้งอยู่ในบริเวณตำแหน่งที่เหมาะสมเป็นจุดศูนย์กลางเชื่อมต่อระหว่างเขตสัตว์ภูมิศาสตร์ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดที่ได้เปรียบอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งอื่นๆ ของประเทศ เพราะเป็นแหล่งที่รวมของชนิดพันธุ์สัตว์จากเขตภูมิศาสตร์

ต่าง ๆ รวมไว้ถึง ๓ เขต จึงมีความเด่นในเรื่องความหลากหลายชนิดของสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังเป็นป่าผืนใหญ่ที่ต่อเนื่องกับผืนป่าอื่น ๆ โดยรวบรวมทั้งป่าของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่าด้วย ภายในพื้นที่ยังประกอบด้วยสังคมพืชถึง ๖ รูปแบบ ได้แก่ ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบชื้น ป่าดิบเขา ป่าผสมผลัดใบ ป่าเต็งรัง และแหล่งทุ่งหญ้า แต่ละสังคมมีการกระจายขึ้นปกคลุมสลับไปมาภายในพื้นที่ และรองรับชนิดของสัตว์ป่าได้แตกต่างกันออกไป พืชพรรณ ภูเขา และลูกไม้ที่ให้ผลิตผลหมุนเวียนตามรอบฤดูกาลตลอดปีช่วยเอื้ออำนวยให้สัตว์ป่าดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสมบูรณ์

จากการติดตามสำรวจทางก้นนิเวศวิทยาของสัตว์ป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งซึ่งตั้งอยู่ติดกัน ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๓๐ พบว่ามีสัตว์ป่าประเภทมีกระดูกสันหลังอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๗๐๗ ชนิด แยกเป็นสัตว์ป่าเลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน ๘๒ ชนิด จาก ๖๔ สกุล ใน ๒๙ วงศ์ เป็นสัตว์ป่าสงวนที่สำคัญของประเทศไทยรวม ๕ ชนิด ได้แก่ เสี่ยงผา (*Capricornis sumatraensis*) ควายป่า (*Bubalus bubalis*) เนื้อทราย (*Cervus porcinus*) กระซู่ (*Dicerorhinus sumat-*

rensis) และแรด (*Rhinoceros sondaicus*) นกป่าพบรวม ๔๑๕ ชนิด จาก ๒๑๙ สกุล ใน ๕๓ วงศ์ สัตว์เลื้อยคลาน ๘๘ ชนิด จาก ๕๕ สกุล ใน ๑๕ วงศ์ สัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก ๓๐ ชนิด จาก ๑๔ สกุล ใน ๖ วงศ์ ชนิดปลาน้ำจืด พบรวม ๘๑ ชนิด จาก ๖๒ สกุล ใน ๒๔ วงศ์

เมื่อพิจารณาสถานภาพของสัตว์ป่าในพื้นที่ด้วย พบว่ามีสัตว์ป่าที่กำลังใกล้จะสูญพันธุ์ (Endangered species) รวม ๒๑ ชนิด เป็นสัตว์เสี่ยงลูกด้วยนม ๑๖ ชนิด นกป่า ๓ ชนิด และปลาน้ำจืดอีก ๒ ชนิด สิ่งนี้เป็นเครื่องเตือนใจให้เราควรเร่งดำเนินการปล่อยปะละเลยขาดความเอาใจใส่ต่อทรัพยากรสัตว์ป่าที่พบในภูมิภาคส่วนนี้ สำหรับสัตว์ป่าที่ถูกคุกคาม (Threatened species) ซึ่งมีแนวโน้มในทางประชากรยังดีกว่ากลุ่มแรก ยังมีปรากฏอยู่ในพื้นที่อีก รวม ๖๕ ชนิด ประกอบด้วยสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม ๒๒ ชนิด นกจำนวน ๒๗ ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน ๑๒ ชนิด สัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบกและปลาน้ำจืดรวมอย่างละ ๒ ชนิด

โดยนัยเหตุดังกล่าวพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งมีอาณาเขตกว้าง ๓,๒๐๐ ตร.กม. จะเป็นความหวังในด้านของแหล่งรวบรวมพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ป่าที่หายากและกำลังจะสูญพันธุ์ของประ-

เทศ ความมั่งคั่งของทรัพยากรของป่าเขา ไตรภินผาธารน้ำ และท้องทุ่งหญ้า เป็นที่ขึ้นชื่อลือชา ปัจจุบันกำลังได้รับเกียรติเพื่อเสนอให้เป็น "พื้นที่มรดกทางธรรมชาติของโลก" ดังนั้นจึงเป็นการสมควรแล้วหรือ

ที่จะปล่อยให้แหล่งทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าที่ดีที่สุดของประเทศ ซึ่งมีคุณค่าและถือเป็นสมบัติอันสุดท้ายของคนไทยและชาติไทย ต้องถูกทำลายให้หมดไปอย่างไร้คุณค่าที่น่าเศร้าใจ และคงเป็นความทรงจำในทันลบที่ตราตรึงอยู่ในหัวใจของคนรุ่นหลังตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

จิระ จินตกุล. ๒๕๒๕. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร. กองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้ กรุงเทพมหานคร. ๕ น. (โรเนียว)

นริศ ภูมิภาคพันธ์ และ อุทิศ ภูอินทร์. ๒๕๒๗. สัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร. วารสารวนศาสตร์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑, น. ๑๗-๑๘. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.

วิโรจน์ นุตพันธุ์. ๒๕๒๙. ม่านลายตะพาบใหญ่ที่สุดในโลก. สารคดีสัตว์ศาสตร์ไทย ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔.

สืบ นาคะเสถียร, นริศ ภูมิภาคพันธ์ และ ศักดิ์สิทธิ์ ชัมเจริญ. ๒๕๓๐. วิเวศน์วิทยาป่าไม้ และสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และเขต

รักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง. ฝ่ายวิชาการ กองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้ และภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์. ๑๕๗ น.

Bain, J.R. and Humphrey S.R. 1982. A profile of the endangered species of Thailand Vol 1 (Bird) Vol 2 (Mammals) Report No 4. Office of Ecological Services, Florida State Museum, University of Florida.

CITES. 1979. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. Regulations and appendices published by the Federal Wildlife Permit Office, United States Fish and Wild-